

ПРАВААБАРОНЦЫ ЗА СВАБОДНЫЯ ВЫБАРЫ

Выбары дэпутатаў Палаты прадстаўнікоў Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь сёмага склікання

Аналітычная тыднёвая справаздача па выніках назірання: 16-22 верасня

Назіранне за выбарамі ў Палату прадстаўнікоў Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь ажыццяўляецца РПГА «Беларускі Хельсінскі камітэт» і ПЦ «Вясна» ў межах кампаніі «Праваабаронцы за свабодныя выбары».

ВЫСНОВЫ

- па дадзеных ЦВК усяго па краіне было зарэгістравана 487 ініцыятыўных груп з 503 пададзеных на рэгістрацыю ў АБК. Такім чынам, колькасць адмоваў у рэгістрацыі ініцыятыўных груп складала 14 выпадкаў, што з'яўляецца найменшым паказальнікам за перыяд правядзення парламенцкіх выбараў 2008, 2012, 2016 гг.;
- зарэгістраваныя ініцыятыўныя групы прыступілі да збору подпісаў, што зрабіла выбарчую кампанію больш заўважнай для грамадзянаў. Пры гэтым, СМІ, як і раней, не актыўна асвятляюць бягучую выбарчую кампанію;
- за справаздачны перыяд назіральнікамі кампаніі адзначаныя выпадкі вынясення папярэджанняў АБК аб парушэнні патрабаванняў выбарчага заканадаўства падчас збору подпісаў асобам, якія вылучаюцца ў якасці кандыдатаў і іх ініцыятыўным групам. У асноўным, дадзеныя папярэджанні датычацца выкарыстання агітацыі пры правядзенні пікетаванняў па зборы подпісаў (выкарыстанне лозунгаў, палажэнняў перадвыбарчых праграм і г.д.). Пры гэтым, назіральнікамі адзначаецца выбарчны падыход АБК пры вынясенні такіх папярэджанняў – усе папярэджанні вынесеныя выключна прадстаўнікам апазіцыі, а падобныя парушэнні з боку праўладных кандыдатур застаюцца па-за ўвагай АБК;
- назіральнікі кампаніі адзначаюць выпадкі выкарыстання адміністрацыйнага рэсурсу пры зборы подпісаў па вылучэнні кандыдатур, якіх падтрымлівае ўлада: збор подпісаў адміністрацыямі прадпрыемстваў на працоўным месцы і ў працоўны час, уключэнне падначаленых у склад ініцыятыўных груп па вылучэнні праўладных кандыдатаў і інш. Трэба адзначыць, што грамадзяне баяцца называць свае прозвішчы пры прадстаўленні такой інфармацыі пад страхам негатыўных наступстваў.

АГУЛЬНАЯ СІТУАЦЫЯ

20 верасня падчас знаходжання з працоўным візітам у Карэлічах глава дзяржавы ізноўку выказаўся адносна бягучай перадвыбарчай кампаніі.

А. Лукашэнка ў чарговы раз заклікаў правесці сёлетнюю выбарчую кампанію спакойна і ціха, без “раскачвання” краіны. Адносна праўладных кандыдатур ён адзначыў, што ніколі не хаваў наяўнасць людзей якіх падтрымлівае ўлада, у тым ліку, зыходзячы з неабходнасці фармавання складу парламенту, які б прадстаўляў увесь зрэд грамадства як з пункту гледжання ўзросту, так і прафесійнай кампетэнцыі.

Разам з тым, глава дзяржавы падкрэсліў, што хоць улада на месцах падтрымлівае і прапануе пэўных кандыдатаў, на людзей нельга аказваць ніякага ціску і прымушаць іх падпісвацца за гэтыя кандыдатуры. Трэба іх проста аб гэтым папрасіць.

“Усё павінна быць прыгожа і годна. Нам патрэбны працаздольны парламент, а не крыкуны,” – рэзюміраваў А. Лукашэнка¹.

19 верасня на сайце Цэнтральнай камісіі быў размешчаны відэазварот старшыні Цэнтральнай камісіі Л. Ярмошынай. У сваім відэазвароце яна, у прыватнасці, адзначыла ў цэлым спакойны і неканфліктны характар выбараў, малую колькасць скаргаў і зваротаў аб парушэннях выбарчага заканадаўства і невялікую колькасць адмоваў у рэгістрацыі ініцыятыўных груп. Так, паводле Л. Ярмошынай у ЦВК паступіла 94 звароты ад грамадзянаў, 37% з якіх уяўляюць просьбы аб растлумачэнні тых ці іншых нормаў выбарчага заканадаўства, а 17 % наогул не адносяцца да кампетэнцыі ЦВК і закранаюць пытанні не звязаныя з выбарамі.

Старшыня ЦВК адзначыла, што ў краіне зарэгістравана 487 ініцыятыўных груп, сярэдні конкурс на дадзены момант складае 4,5 чалавекі на выбарчую акругу². Вылучэнцы ад працоўных калектываў пакуль што зарэгістраваныя толькі ў трох акругах краіны. Вылучэнне ад палітычных партый на дадзены момант яшчэ не адбылося.

СМІ па-ранейшаму неактыўна асвятляюць выбарчую кампанію. Збор подпісаў ініцыятыўнымі групамі, які ажыццяўляецца як шляхам абыходу кватэраў, так і шляхам пікетавання, зрабіў выбарчую кампанію больш заўважнай для грамадзян.

¹ Даступна на: https://www.belta.by/president/view/lukashenko-o-predvybornom-shume-nado-delom-zanimatsja-a-ne-rasshatyvat-stranu-362770-2019/?utm_source=belta&utm_medium=news&utm_campaign=accent

² Даступна на: <http://www.rec.gov.by/ru/vybory-2019>

ЗАКАНАДАЎЧАЯ БАЗА

З 8-га верасня па 7-га кастрычніка³ вядзецца вылучэнне кандыдатаў у дэпутаты. Згодна з артыкулам 65 ВК адным са спосабаў вылучэння кандыдатаў у дэпутаты з'яўляецца збор подпісаў выбаршчыкаў, які ажыццяўляецца ініцыятыўнай групай у колькасці не менш за 10 чалавек. Для рэгістрацыі ініцыятыўнай групы не пазней чым за 65 дзён да выбараў (да 12 верасня) асоба, якая вылучаецца кандыдатам у дэпутаты, павінна падаць у адпаведную акруговую выбарчую камісію пісьмовую заяву аб рэгістрацыі ініцыятыўнай групы, копіі старонак пашпарта, што пацвярджаюць беларускае грамадзянства і рэгістрацыю на тэрыторыі Рэспублікі Беларусь, спіс сябраў ініцыятыўнай групы. Акруговая выбарчая камісія разглядае заяву ў пяцідзённы тэрмін з дня яе паступлення, рэгіструе ініцыятыўную групу і выдае яе сябрам адпаведныя пасведчанні і падпісныя лісты для збору подпісаў выбаршчыкаў у падтрымку асобы, якая прапануецца для вылучэння кандыдатам у дэпутаты. У рэгістрацыі ініцыятыўнай групы адмаўляецца ў выпадку парушэння патрабаванняў ВК. Рашэнне акруговай выбарчай камісіі аб адмове ў рэгістрацыі ініцыятыўнай групы можа быць абскарджана асобай, якая вылучаецца кандыдатам у дэпутаты, у тэрытарыяльную выбарчую камісію ў трохдзённы тэрмін са дня яго прыняцця. Рашэнне тэрытарыяльнай выбарчай камісіі ў трохдзённы тэрмін можа быць абскарджана ў абласны (Мінскі гарадскі) суд. Суд разглядае скаргу ў трохдзённы тэрмін, яго рашэнне з'яўляецца канчатковым.

Грамадзянін можа вылучацца кандыдатам у дэпутаты Палаты прадстаўнікоў толькі па адной выбарчай акрузе. Кандыдатамі ў Прэзідэнты Рэспублікі Беларусь, у дэпутаты не могуць быць вылучаны грамадзяне, якія не маюць права ў адпаведнасці з заканадаўствам Рэспублікі Беларусь займаць пасады ў дзяржаўных органах і іншых дзяржаўных арганізацыях у сувязі з наяўнасцю судзімасці (арт. 60 ВК).

Удзел адміністрацыі арганізацыі ў зборы подпісаў, роўна як і прымус у працэсе збору подпісаў і ўзнагарода выбаршчыкаў за ўнясенне подпісу, не дапускаецца. Парушэнне гэтых патрабаванняў можа быць падставай для адмовы ў рэгістрацыі альбо адмены рашэння аб рэгістрацыі кандыдата ў дэпутаты (арт. 61, 65 ВК).

Збор подпісаў выбаршчыкаў можа ажыццяўляцца ў форме пікетавання. Атрыманне дазволу на правядзенне пікетавання для ўказаных мэтаў не патрабуецца, калі яно праводзіцца ў месцах, не забароненых мясцовымі выканаўчымі і распарадчымі органамі.

У адпаведнасці з Пастановай ЦВК № 24 ад 6 жніўня 2019 г. "Аб растлумачэнні прымянення палажэнняў Выбарчага кодэкса Рэспублікі Беларусь, якія прадугледжваюць парадак вылучэння кандыдатаў у дэпутаты шляхам збору подпісаў

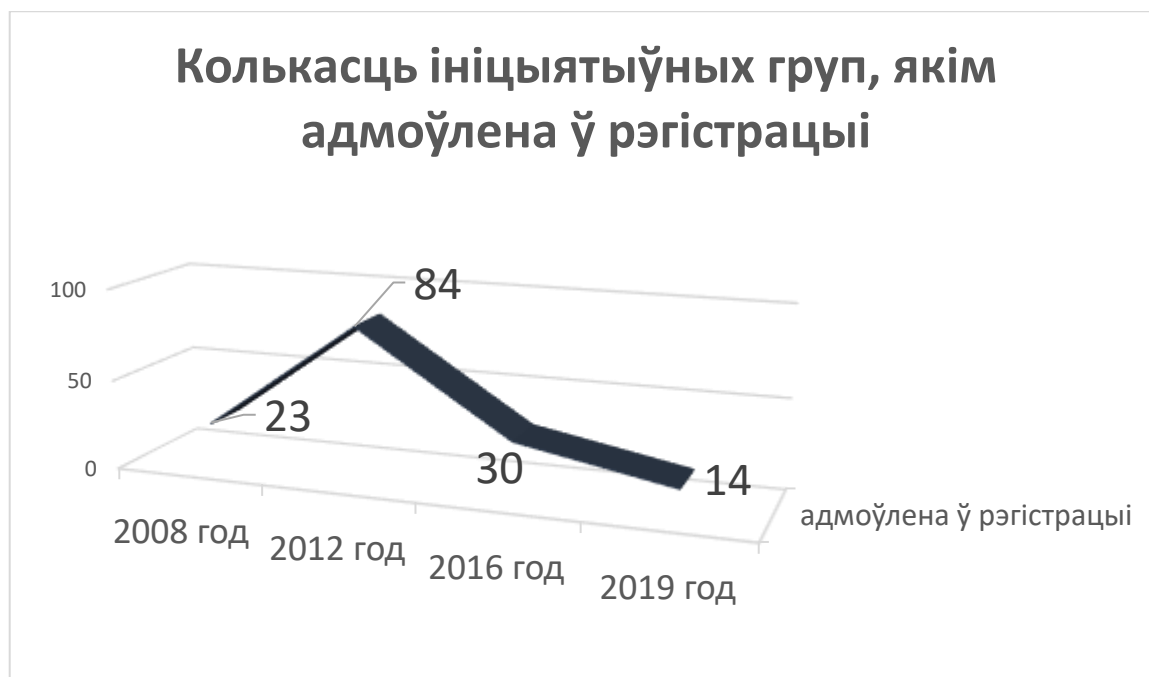
³ У адпаведнасці з Каляндарным планам арганізацыйных мерапрыемстваў па падрыхтоўцы і правядзенні выбараў дэпутатаў Палаты прадстаўнікоў Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь сёмага склікання.

выбаршчыкаў пры правядзенні выбараў дэпутатаў Палаты прадстаўнікоў Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь сёмага склікання”, пры зборы подпісаў у выбаршчыкаў, якія пражываюць у інтэрнаце, сябры ініцыятыўных групаў павінны выконваць правілы ўнутранага распарадку інтэрната, якія прадугледжваюць парадак наведвання інтэрната асобамі, якія не пражываюць у ім. Пры зборы подпісаў выбаршчыкаў сябры ініцыятыўных груп маюць права прадстаўляць грамадзянам для азнаямлення інфармацыйныя матэрыялы з біяграфічнымі дадзенымі асоб, у падтрымку якіх ажыццяўляецца збор подпісаў. Названыя інфармацыйныя матэрыялы, а таксама іншыя друкаваныя матэрыялы выбаршчыкам не раздаюцца.

РЭГІСТРАЦЫЯ ІНІЦЫЯТЫЎНЫХ ГРУП

Працэс падачы дакументаў у акруговыя камісіі, як і рэгістрацыя ініцыятыўных груп, прайшлі без парушэнняў, якія былі б адзначаныя назіральнікамі.

Па дадзеных ЦВК⁴ у акруговыя камісіі былі пададзеныя для рэгістрацыі дакументы 503 груп грамадзян па зборы подпісаў у падтрымку асоб, прапанаваных для вылучэння кандыдатамі ў дэпутаты. Чатырнаццаці з іх было адмоўлена ў рэгістрацыі, 487 былі зарэгістраваныя. На фоне росту колькасці груп, якія падалі дакументы для рэгістрацыі, колькасць адмоваў у рэгістрацыі ў параўнанні з папярэднімі выбарчымі кампаніямі істотна скарацілася. Назіральнікі зафіксавалі адмову ў рэгістрацыі ініцыятыўнай групы па вылучэнні кандыдатам у дэпутаты **А. Прушынскага**, з якой той не быў згодны. Скарга ў ТВК ім была пададзена са спазненнем і пакінутая без разгляду.

⁴ Даступна на: <http://rec.gov.by/sites/default/files/pdf/2019/stat10.pdf>

ЗБОР ПОДПІСАЎ

Зарэгістраваныя ініцыятыўныя групы актыўна працягваюць збор подпісаў выбаршчыкаў. Подпісы збіраюцца як шляхам абыходу кватэраў, так і шляхам правядзення пікетаванняў у месцах не забароненых адпаведнымі рашэннямі мясцовых распарадчых органаў кіравання.

Вулічныя пікеты па зборы подпісаў пачалі праводзіць не толькі прадстаўнікі палітычнай апазіцыі, але і ініцыятыўныя групы па вылучэнні праўладных кандыдатаў.

За справядчы перыяд назіральнікамі кампаніі былі адзначаныя выпадкі вынясення акруговымі выбарчымі камісіямі папярэджанняў шэрагу асобам, якія вылучаюцца ў кандыдаты і ініцыятыўным групам.

19 верасня папярэджанне было вынесенае старшыні АГП **Мікалаю Казлову**, які падчас збору подпісаў за сваё вылучэнне кандыдатам у дэпутаты па Старавіленскай акрузе № 105 правёў пікет у дзень 20-годдзя знікнення сябры АГП **Віктара Ганчара** і бізнэсмэна **Анатоля Красоўскага**.

16 верасня Мінская гарадская камісія вынесла папярэджанне вылучэнцу ў кандыдаты, актывісту БСДП “Народная Грамада” **Валянціну Троцкаму**, які збірае подпісы па Старавіленскай выбарчай акрузе № 105 у г. Мінску.

Прычынай папярэджання сталі надпісы на стэндзе, якія выкарыстоўваліся на пікетах Троцкага па збору подпісаў, “Лукашенко должен уйти” і “Моя позиция” з некалькімі пунктамі: ільготы і адтэрміноўка для студэнтаў; адмена дэкрэта аб дармаедах; бясплатная адукацыя і медыцына.

Пра парушэнне заканадаўства ў акруговую выбарчую камісію паведамлілі прадстаўнікі Цэнтральнага РУУС г. Мінска. АВК, разгледзеўшы гэтае паведамленне, і наведаўшы пікет, вынеслі папярэджанне. Паводле АВК, такі фармат парушае як выбарчае заканадаўства, так і заканадаўства аб масавых мерапрыемствах.

Валянцін Троцкі не пагадзіўся з пазіцыяй акруговай выбарчай камісіі і падаў скаргу на яе рашэнне. Мінская гарадская камісія падтрымала пазіцыю АВК. Акрамя гэтага, рашэнне Мінскай ТВК адпраўлена ў ГУУС Мігарвыканкама ў частцы парушэння заканадаўства аб масавых мерапрыемствах.

Аналагічныя папярэджанні за выкарыстанне падчас збору подпісаў лозунгаў “Лукашенко должен уйти” былі вынесеныя 19 верасня Барысаўскай АВК №62 актывісту Беларускай сацыял-дэмакратычнай партыі (Грамада) **Аляксандру Абрамовічу** і яго ініцыятыўнай групе, а 20 верасня Гомельская-Цэнтральная АВК №33 вынесла папярэджанне вылучэнцу ў кандыдаты ад Аб’яднанай грамадзянскай партыі **Уладзіміру Няпомняшчых**.

Назіральнікі кампаніі адзначаюць відавочны сэлеक्टыўны падыход выбарчых камісій да выпадкаў падобнага кшталту агітацыі падчас збору подпісаў. Папярэджанні па ініцыятыве дзяржаўных ворганаў выносяцца прадстаўнікам апазіцыйных сіл, а датэрміновая агітацыя іншых кандыдатаў, якія таксама выкарыстоўваюць падчас збору подпісаў лозунгі агітацыйнага зместу, застаюцца па-за межамі увагі дзяржаўных ворганаў і камісій.

Так, напрыклад, на стэндах па зборы подпісаў за вылучэнне ў якасці кандыдата ў дэпутаты па Мінскай-Усходняй акрузе №107 старшыні найбуйнейшага праўладнага грамадскага аб'яднання “Белая Русь” **Генадзя Давыдзкі** разам з біяграфічнымі звесткамі змешчаны лозунг “Если можешь – обязан!”, а на стэндах гэтай жа арганізацыі па вылучэнні кандыдатам **Тэнгіза Думбадзе** па Партызанскай выбарчай акрузе г. Мінска №110 напісаны лозунг “Этот путь я пройду вместе с вами”.

Дырэктар Мінскага каледжа прадпрымальніцтва **Віктар Малатоўнік**, які вылучаецца па Партызанскай выбарчай акрузе №110, размясціў на банэрах сваю “выбарчую праграму”, за што атрымаў папярэджанне ад АВК па скарзе **В. Янчурэвіча**, які таксама вылучаецца ў кандыдаты ў дэпутаты па акрузе №110.

У грамадскіх месцах Наваполацка былі заўважаныя расклеяныя плакаты з біяграфічнымі звесткамі прэтэндэнта на кандыдацтва **Дзяніса Карася**. Ягоная ініцыятыўная група зарэгістраваная выбарчай камісіяй Наваполацкай выбарчай акругі №24. На друкаваных матэрыялах адсутнічаюць выходныя дадзеныя і наклад дадзеных матэрыялаў невядомы. Гэтыя дзеянні парушаюць п. 12 Пастановы Цэнтральнай камісіі ад 6 жніўня 2019 г. №24. Акрамя гэтага, узнікае пытанне пра крыніцы фінансавання вырабу дадзеных матэрыялаў.

Таксама назіральнікі кампаніі адзначаюць выкарыстанне адміністрацыі ўрада рэсурсу пры зборы подпісаў: збор подпісаў на працоўным месцы ў працоўны час адміністрацыямі прадпрыемстваў, актыўнае ўключэнне ў ініцыятыўныя групы працоўных дзяржаўных прадпрыемстваў і ўстановаў адукацыі пры непасрэдным удзеле адміністрацый дадзеных прадпрыемстваў і інш.

Так, назіральнікамі кампаніі атрыманая інфармацыя ад супрацоўнікаў прадпрыемства “Хімвалакно” г. Светлагорска аб тым, што начальнікаў аддзелаў гэтага прадпрыемства даведзеныя паказчыкі па збору подпісаў – па 50 за кандыдатуру галоўнага ўрача ЦРБ. Таксама ім выдаецца памятка, як справаздачыцца за збор подпісаў. На прадпрыемствах горада працоўных просяць прыходзіць на працу з пашпартамі і падпісвацца за дадзенага вылучэнца.

У школах г. Рэчыца супрацоўнікі школ збіраюць подпісы настаўнікаў за кандыдата ад улады **С.П. Стэльмашка**. Пытаюць, ці маюць пашпарт і прапануюць падпісацца.

Падобнаю інфармацыю паведамляюць і жыхары гарадоў Магілёва і Мінска.

Трэба адзначыць, што грамадзяне баяцца называць больш дакладную інфармацыю аб выкарыстанні адміністрацыйнага рэсурсу, прадастаўляюць інфармацыю ананімна, паколькі чакаюць негатыўных наступстваў з боку адміністрацыі прадпрыемстваў. Гэта ўскладняе збор інфармацыі назіральнікамі кампаніі.

ДЗЕЙНАСЦЬ ДЗЯРЖАЎНЫХ ОРГАНАЎ ПА ПАДРЫХТОЎЦЫ ВЫБАРАЎ

Не пазней чым за два месяцы да выбараў раённыя, гарадскія (гарадоў абласнога падпарадкавання) выканаўчыя камітэты, мясцовыя адміністрацыі па ўзгадненні з адпаведнымі акруговымі выбарчымі камісіямі, павінны стварыць участкі для галасавання. Згодна з Каляндарным планам, гэты працэс павінен быць скончыцца не пазней 15 верасня. Адпаведная інфармацыя была размешчана на сайтах выканкамаў. Назіральнікі адзначаюць скарачэнне колькасці выбарчых участкаў у рэгіёнах.

На сайтах органаў выканаўчай улады таксама размешчана інфармацыя аб прыёме дакументаў па вылучэнні прадстаўнікоў у склад участковых выбарчых камісій па выбарах дэпутатаў, якія павінны быць створаныя не пазней за 2 кастрычніка.

Назіральнікі кампаніі працягваюць маніторынг выбарчай інфармацыі на сайтах мясцовых выканаўчых камітэтаў на прадмет іх адпаведнасці заканадаўству і патрабаванням ЦВК. Пасля зваротаў гарадзенскіх праваабаронцаў **Віктара Сазонава, Андрэя Коці, Рамана Юргеля і Уладзіміра Хільмановіча** ў раённыя адміністрацыі Гродзенскай вобласці пра тое, што іх беларускамоўныя старонкі сайтаў не адпавядаюць патрабаванням выбарчага кодэксу, большасць раённых адміністрацый сталі выпраўляць сітуацыю ў гэтым кірунку, дэ-факто, прызнаўшы сваю недапрацоўку і неадпаведнасць сайтаў раённых адміністрацый патрабаванням роўнасці дзвюх моваў на выбарах. Напачатку на 12-ці з 17-ці сайтаў з’явіліся на беларускамоўных старонках адпаведныя банеры, якія сталі беларускамоўнымі, пасля паступова і змест станавіўся беларускамоўным.

УМОВЫ НАЗІРАННЯ ЗА ВЫБАРАМІ

Па дадзеных ЦВК⁵ камісіямі акрэдытаваныя 423 нацыянальныя назіральнікі. Акрамя кампаніі “Праваабаронцы за свабодныя выбары”, правам накіраваць назіральнікаў у камісіі скарысталіся буйныя праўладныя грамадскія аб’яднанні і прафсаюзы ФПБ, ад якіх разам акрэдытаваныя больш за 300 чалавек; 26 назіральнікаў накіраваныя партыямі, 39 – грамадзянамі і 1 – працоўным калектывам.

Большасць назіральнікаў кампаніі “Праваабаронцы за свабодныя выбары” пазначаюць, што сваечасова інфармуецца камісіямі асобна альбо паведамленнямі на

⁵Даступна на: <http://rec.gov.by/sites/default/files/pdf/2019/stat8.pdf>

сайце выканкамаў пра час пасяджэнняў, але ёсць выпадкі, калі сябры камісій не паведамлялі ім пра пасяджэнні, якія мусілі адбыцца: назіральнік по Магілёўскай-Сельскай выбарчай акрузе № 88 не быў запрошаны на пасяджанне 10 верасня ў сувязі з тым, што напярэдадні у Магілёўскім райвыканкаме адбывалася нарада, пасля якой "не было часу папярэдзіць назіральніка".

Назіральнікі кампаніі ацэньваюць умовы работы камісій як не заўсёды празрыстыя.

Назіральнікі кампаніі **Н. Сацункевіч** і **А. Лойка**, якія сутыкнуліся з перашкодамі ў назіранні 3 верасня, арымалі адказы на свае скаргі. Згодна з адказамі парушэнняў з боку камісій устаноўлена не было, скаргі былі разгледжаныя павярхоўна.

Назіральніца по Чкалаўскай акрузе **Н. Сацункевіч** працягвае сутыкацца з перашкодамі ў азнамленні з дакументамі АВК.

Назіральнікі адзначаюць, што пасяджэнні камісій часам падзелены на две часткі: на першай назіральнікі прысутнічаюць, а з другой, калі вырашаюцца "тэхнічныя" пытанні, іх выдаляюць. Так адбываецца у Магілёўскай-Ленінскай акрузе №84, Смаргоньскай акрузе №59.

Разам з тым, некаторыя назіральнікі адзначаюць дастаткова канструктыўны характар узаемаадносін з камісіямі на дадзенам этапе.

Назіральнік кампаніі па Гарадзенскай-Цэнтральнай выбарчай акрузе № 51 паведаміў пра тое, што пытанні аб фотаздымке працы камісіі назіральнікамі вырашаецца кожны раз шляхам галасавання і пакуль – станоўча. Але ў Барысаўскай акрузе №62 камісія забараніла назіральніку весці фотаздымку.